

ÄPPELTRÄD OCH DIREKTDEMOKRATI

ETT REPORTAGE OM
GERILLAODLING FRÅN SVERIGES FÖRSTA
BUSODLADE SKOGSTRÄDGÅRD

Det är en klar och kall dag i förorten Huddinge söder om Stockholm. Vi har tagit oss hit för att träffa en av Sveriges mest passionerade stadsodlare. Margareta Odberger Stuguland har sysslat med gerillaodling, eller busodling som hon också gärna kallar det, sedan 2009. Idag driver hon företaget Grönt Liv tillsammans med sin sambo Christian Odberger. Paret är även den drivande kraften bakom det ideella gerillaodlingsnätverket Tillväxt.

TEXT: DAVID LILJEFORS

Samplantering av Blodhassel
och Blåbärstry i Rågadalens
skogsträdgård, 2017

Margareta Odberger Stuguland. Foto: David Liljefors

Gerillaodling kan enkelt uttryckt beskrivas som odling av träd, buskar, blommor och ätbara växter på allmänna platser utan officiellt tillstånd. Termen "guerilla gardening" användes för första gången 1973 i samband med att det amerikanska aktivistsnätverket Green Guerrilla Group under ledning av Liz Christy förvandlade en ödetomt i hörnet av gatorna Bowery och Houston på nedre Manhattan i New York till en trädgård.

Under senare år har England varit något av ett föregångsland inom gerillaodling, och sedan mitten av 2000-talet har London fungerat som ett nav för vad som kan beskrivas som en renässans för rörelsen.

För vissa är gerillaodling inte mycket mer än ett alternativ till att kunna skörda lite frukt, blommor eller grönsaker i miljöer där odlingsmöjligheterna är begränsade. För andra är odlingen mer ett politiskt "statement" – ett verktyg för att väcka debatt kring frågor som hållbar samhällsutveckling och äganderätten till offentliga platser.

Hur många som sysslar med gerillaodling i Sverige idag är svårt att svara på, men Margareta Odberger Stuguland uppskattar

det till att "ett par hundra, snarare än ett par tusen" människor busodlar i någon utsträckning, och då främst på allmänna platser i storstadsregionerna.

För Margaretha började gerillaodlandet med en utbildning i hållbar utveckling på Södertörns Högskola i slutet av 2000-talet.

– Jag, Christian [Odberger] och vår kompis Dante som gick utbildningen tillsammans hade dåligt samvete för att samhället

"Att någon arkitekt eller stadsdelsplanerare ska komma och bestämma hur det ska se ut där jag bor, det tycker jag är lite stroppigt."

MARGARETA ODBERGER STUGULAND

Föreläsare, busodlare och grundare av det ideella gerillaodlingsnätverket Tillväxt.

Workshop anordnad av gerillaodlingsnätverket Tillväxt. Rågdalens skogsträdgård, maj 2015.

Gerillaodlingspionjären och grundaren av aktivistnätverket Green Guerrilla Group Liz Christy i New York, 1973

såg ut som det gjorde, och kände att vi ville göra någonting för att förändra det. Det var någon slags klimatångest.

Dante hade blivit inspirerad av en grupp människor i London som sysslade

med gerillaodling sedan 70-talet. Efter som han kände några av dem så bjöd vi hit dem till Huddinge för att lära oss av dem. Det första projekt vi gjorde var en plantering i Vitabergsparken.

Efter de engelska gästernas besök har det rullat på med gerillaodlingen. Tillväxt har odlat mark i bland annat Fisksätra, Fittja och vid Stockholms Universitet – och samtidigt skapat ett gediget nätverk av gerillaodlare från hela Sverige.

– Vi fick jättemycket uppmärksamhet i media, helt enkelt för att vi var först med gerillaodling i Sverige, säger Margaretha. Det dröjde inte länge innan likasinnade människor började att höra av sig. Vi fick besök från Göteborg, Malmö och lite andra ställen, och ganska snart hade vi ett community med över 500 medlemmar på Facebook.

150 TRÄD OCH BUSKAR

Vi tar en promenad från huset ned till den närbelägna Kräppladammen för att ta några porträttbilder – men framför allt för att besöka Tillväxts hittills största projekt, tillika Sveriges första busodlade skogsträdgård.

”Om importen av livsmedel till Stockholm skulle stoppas, skulle staden i princip vara utan käk inom 10 dagar.”

Rågdalens skogsträdgård är ett cirka 1 500 kvadratmeter stort odlingsområde där Margaretha och Christian med hjälp av andra busodlare över ett knappt decennium har planterat mer än 150 träd, buskar och ätbara perenner.

– Vi har fått ganska stora skördar härifrån, säger Margaretha. Allt från äpplen och plommon till pumpa, squash och majs. En av de främsta anledningarna till att vi ville börja gerillaodla är matsäkerheten. Om importen av livsmedel till Stockholm av någon anledning skulle stoppas, skulle staden i princip vara utan käk inom 10 dagar.

Begreppet ”skogsträdgård” myntades av engelsmannen Robert Hart på 1970-talet. Lite förenklat bygger konceptet på att odla fruktträd, buskar och ätbara perenner med den naturliga skogen som förebild – och att kunna skörda dessa med en så liten insats av skötsel som möjligt.

– Rågdalens skogsträdgård är ett helt eget ekosystem, säger Margareta. Skulle vi av någon anledning inte vilja fortsätta att odla här så kommer skogsträdgården fortfarande att se ut och fungera som resten av växtligheten. Det tycker jag är ett bra sätt att tänka på om man vill börja med gerillaodling, att man skapar någonting som naturen kan återerövra.

En sak som Margaretha ska återkomma till flera gånger under vårt besök är de sociala aspekterna av gerillaodling.

– Det handlar ju inte enbart om att skapa ätbara saker, utan också att skapa offentliga miljöer att vistas i. Här har det till exempel byggts en stor koja i ett av äppelträden där tolv personer kan sitta och hänga. Varje år är det nog i alla fall fem nya personer som engagerar sig i skogsträdgården, och det är säkert någonting liknande på andra odlingsplatser.

KRATRAR OCH PUCKLAR

Vi kommer in på de legala aspekterna av busodling. För Rågdalens skogsträdgård har Margaretha och Christian ansökt om ett så kallat brukaravtal från kommunen för att odla marken, men fått avslag eftersom det finns planer på att bygga i närområdet. På andra platser, som vid Stockholms Universitet, är odlingarna sanktionerade av staten.

– Jag tycker generellt att vi har en väldigt konstig relation till parker och allmänna platser i Stockholm och Sverige, säger Margaretha. De som ansvarar för skötseln av de här platserna bor ju inte där, och är sällan särskilt intresserade av dem. De gör ju bara sitt jobb. Att någon arkitekt eller stadsdelsplanerare ska komma och bestämma hur det ska se ut där jag bor, det tycker jag är

”Allt måste fraktas in i de här stora konsumtionskratrarna, som bara producerar sopor tillbaka.”

lite stroppigt. Jag kan ha förstelse för att man vill ha någon slags kontroll, men så länge någon sköter om platserna så tycker jag att man ska respektera dem och låta dem vara kvar. Det är heller inte rimligt att det ska ta 3–5 år att få ett besked av kommunen om ett brukaravtal. Då måste det till lite direktdemokrati!

Nästa generations busodlare? Margarethas son Samuel i Rågdalens skogsträdgård.

Tillbaka vid Margaretha och Christians hus pratar vi om framtiden för nätverket Tillväxt, och gerillaodlingen i stort.

– Vi kommer att fortsätta att odla här i Huddinge, säger Margaretha. Vi har till exempel ansökt om pengar från Miljöfonden för att kunna ta hit föreläsare och ha workshops under sommaren. Framför allt skulle vi vilja ha hit fler barn och familjer. Idén är att Tillväxt ska fungera mer som en traditionell förening i framtiden. Samtidigt tror jag att det alltid kommer att finnas en klick som bara gör gerillaodlings-event, men det tycker jag bara är bra.

Margarethas sambo Christian får sista ordet.

– Runt storstäder är det nästan alltid en resursbrist. Allt måste fraktas in i de här stora konsumtionskratrarna, som bara producerar sopor tillbaka. Jag skulle vilja att människor bodde på små konsumtionspucklar istället, där det fanns ett överflöd av resurser. Det var ju därför man en gång bosatte sig på de här platserna, för att jakten och fisket var bra eller att det fanns gott om odlingsbar mark. ■

Margarethas bästa tips till blivande busodlare:

Någon slags lokal anknytning är nästan en förutsättning. Att någon bor i närheten och kan sköta om odlingen, särskilt de två första åren då växterna behöver vattnas regelbundet. Det är oftast roligare att odla någonting som du kan äta eller njuta av senare, som frukt och blommor. Glöm inte att sätta upp tydliga skyltar, så att folk vet att det är en odling och inte ogräs. På vår hemsida finns en kom-igång-guide med massor av tips för alla som vill börja plantera.

Ett jättebra sätt att börja busodla i stadsmiljö är att helt enkelt sätta upp en lapp i trappuppgången och fråga om någon eller några av dina grannar är intresserade. Annars finns det flera forum och Facebook-grupper att där du kan komma i kontakt med likasinnade människor i samma område. Bor du i Stockholm kan du alltid kolla med oss på Tillväxt. Det händer fortfarande att vi fyller en folkabuss med växter och verktyg och åker ut och någonstans.

Mer info, och Tillväxts kom-igång-guide hittar du på tillvaext.org

GANGSTA GARDENING OCH FRÖBOMBER – BUSODLING VÄRLDEN RUNT

LOS ANGELES (USA)

Under konceptet "Gangsta gardening" har aktivisten och gerillaodlaren Ron Finley odlat kål, spenat, tomat, bananer, plommon och björnbär i South Central Los Angeles sedan 2010.

STOCKHOLM (SVERIGE)

Gerillaodlad mangold ovanför Sergels Torg i centrala Stockholm.

MADRID (SPANIEN)

Frukträd och ätbara växter planterade av gerillaodlingsnätverket Esta es una Plaza i den historiska stadsdelen Lavapiés i den spanska huvudstaden.

MELBOURNE (AUSTRALIEN)

Kaktusväxter planterade i en klassisk "ghetto-blastar" av australiensiske gerillaodlaren och konstnären La Pok på Flanigan Lane i Melbourne.

ALABAMA (USA)

"Throw & Grow" fröbombsmyntautomat i staden Florence vid Tennesseefloden.

LONDON (STORBRIANNIEN)

Blommande vildlök på en trafikö vid Westminster Bridge Road i London.

QUEBEC (KANADA)

Gerillaodlad parkeringsplats med trädgård och uteplats i staden Gatineau.